

Y Gwir Anrhydeddus Carwyn Jones AC
Prif Weinidog Cymru

5 Ebrill 2018

Annwyl Prif Weinidog,

Goblygiadau Brexit o ran cydraddoldeb a hawliau dynol

Mae gan Gymru hanes anrhydeddus o ddiogelu cydraddoldeb a hawliau dynol mewn ffyrdd blaengar ac arloesol, a hynny hyd yn oed yng nghyd-destun setliad datganoli cyfyngedig. Mae Cymru wedi mynd y tu hwnt i wledydd eraill y DU ac wedi bod ar flaen y gad yn y meysydd hyn: yn 2003, y Cynulliad oedd y ddeddfwrfa gyntaf yn y byd i gyflawni cydraddoldeb rhwng y rhywiau; yn ddiweddarach, pasiwyd *Mesur Hawliau Plant a Phobl Ifanc (Cymru) 2011*.

Mae'r Pwyllgor Cydraddoldeb, Llywodraeth Leol a Chymunedau a'r Pwyllgor Materion Allanol a Deddfwriaeth Ychwanegol wedi gwneud gwaith ar oblygiadau Brexit yng Nghymru o ran cydraddoldeb a hawliau dynol.

Mae'r [dystiolaeth ysgrifenedig](#) a'r [dystiolaeth lafar](#) a ddarparwyd i'r Pwyllgor Cydraddoldeb, Llywodraeth Leol a Chymunedau, a'r [dystiolaeth lafar](#) a ddarparwyd i'r Pwyllgor Materion Allanol a Deddfwriaeth Ychwanegol ar gael ar wefan y Cynulliad. Mae'r llythyr hwn yn crynhoi'r safbwyntiau, y cwestiynau a'r argymhellion a ddeilliodd o'r dystiolaeth a gafodd y ddau bwyllgor. Nid yw dau Aelod o'r Pwyllgor Cydraddoldeb, Llywodraeth Leol a Chymunedau, sef Gareth Bennett AC a Janet Finch-Saunders AC, yn cytuno â'r safbwyntiau a'r argymhellion sydd wedi'u nodi yn y llythyr hwn.

Siarter Hawliau Sylfaenol yr UE

Yn dilyn ein sesiynau tystiolaeth, did ydym eto wedi ein hargyhoeddi ynghylch honiad Llywodraeth y DU, yn ei [dadansoddiad fesul hawl o'r Siarter](#), fod holl hawliau'r Siarter eisoes wedi'u diogelu gan gyfraith ddomestig y DU. Fel y mae cyngor cyfreithiol y Comisiwn Cydraddoldeb a Hawliau Dynol (EHRC) [yn ei nodi](#): “...contrary to the [UK] Government’s analysis, the Charter has created valuable new rights, and extended the scope of existing rights, and could continue to do so if Charter provisions were incorporated into domestic law”.

Rydym yn croesawu'r cam o gynnwys adran 7 yn y *Bil Cyfraith sy'n Deillio o'r Undeb Ewropeaidd (Cymru)*, a fyddai'n golygu bod yn rhaid dehongli cyfraith Cymru sy'n deillio o'r UE yn unol â'r Siarter Hawliau Sylfaenol.

Os nad yw'r Bil hwn yn mynd rhagddo am unrhyw reswm, **hoffem weld Llywodraeth Cymru yn nodi sut y bydd yn sicrhau bod hawliau'r Siarter yn parhau i gael eu gweithredu yng Nghymru.**

Cyllid

Clywsom bryderon ynghylch dyfodol trefniadau cyllido'r UE gan nifer o sefydliadau. Yn ei [hymateb](#) i ymchwiliad y Pwyllgor Cydraddoldeb, Llywodraeth Leol a Chymunedau, nododd Llywodraeth Cymru:

“Ar hyn o bryd, bydd Cymru'n cael £370 miliwn y flwyddyn gan yr Undeb Ewropeaidd i'w fuddsoddi yn Rhaglenni Cronfeydd Strwythurol a Buddsoddi Ewropeaidd 2014–2020 [sy'n cynnwys Cronfa Gymdeithasol Ewrop a Chronfa Datblygu Rhanbarthol Ewrop]. [...] Cyfle Cyfartal a Phrif Ffrydio Rhywedd (EO a GM) yw un o'r tair thema drawsbynciol sydd wedi'u cynnwys yn rhan o Raglenni 2014–2020”.

Mae gwaith ymchwil a wnaed yn ddiweddar gan y Fforwm Cydraddoldeb ac Amrywiaeth ar [sut y bydd cyllid yr UE ar gyfer cydraddoldeb a hawliau dynol yn cael ei ddisodli ar ôl Brexit](#) yn tynnu sylw at y ffaith bod amcanion 8, 9 a 10 [o Raglen Cronfeydd Strwythurol a Buddsoddi yr Undeb Ewropeaidd] yn ymwneud yn

uniongyrchol â chydraddoldeb a hawliau dynol, ac y bydd y cyllid hwn yn werth £4.15 biliwn yn y DU rhwng 2014 a 2020. Y grwpiau targed ar gyfer y tri amcan hyn yw: pobl ifanc nad ydynt mewn addysg, cyflogaeth na hyfforddiant (NEETs), pobl sy'n 50 oed neu'n hŷn, menywod, pobl anabl a lleiafrifoedd ethnig, pobl â rhwystrau cymhleth lluosog, troseddwyr a chyn-droseddwyr.

Canfu'r gwaith ymchwil fod cyllideb Cronfa Gymdeithasol Ewrop yn £1.4 biliwn yn yr Alban, Cymru a Gogledd Iwerddon. Mae oddeutu 60 y cant o brosiectau sy'n cael eu hariannu drwy Gronfa Gymdeithasol Ewrop yn targedu pobl sydd ag un neu fwy o'r nodweddion gwarchoddedig sydd wedi'u nodi yn *Neddf Cydraddoldeb 2010*. Canfu hefyd fod mwy na hanner y cyllid a geir drwy Gronfa Gymdeithasol Ewrop yn targedu cyflogadwyedd, sgiliau a phrofiad.

Mae'r Pwyllgor Materion Allanol a Deddfwriaeth Ychwanegol eisoes wedi tynnu sylw at bryderon ynghylch dyfodol y cyllid a geir o Gronfa Gymdeithasol Ewrop fel rhan o'i [ymchwiliad i ddyfodol polisi rhanbarthol yng Nghymru](#). Yn ddiweddar, gwnaeth y Pwyllgor [argymhelliad](#) y dylai Llywodraeth Cymru "geisio eglurder gan Lywodraeth y DU ar sut y byddai'r Gronfa Rhannu Ffyniant arfaethedig yn cael ei dyrannu a'i gweinyddu".

Rydym yn rhannu safbwynt ein tystion y dylai'r Gronfa Rhannu Ffyniant y mae Llywodraeth y DU wedi'i chynnig gael ei gweinyddu yng Nghymru gan Lywodraeth Cymru, a hynny er mwyn sicrhau ei bod yn ymateb i anghenion ac anghydraddoldebau lleol. Rydym hefyd o'r farn y dylid defnyddio'r Gronfa hon i fynd i'r afael ag anghydraddoldeb ac anfantais economaidd-gymdeithasol.

Cymru yn arwain y byd

Fel yr amlinellir uchod, mae gan Gymru hanes o fynd y tu hwnt i ofynion sylfaenol o ran safonau cydraddoldeb a hawliau dynol. Gwnaeth rhai o'r tystion awgrymiadau ynghylch sut y gellid cynnal y traddodiad hwn, fel:

- **cychwyn dyletswydd economaidd-gymdeithasol y Ddeddf Cydraddoldeb, sy'n bŵer a gaiff ei ddatganoli ym mis Ebrill o dan y setliad newydd. Byddai'r**

ddyletswydd hon yn gosod gofyniad ar gyrff cyhoeddus i wneud penderfyniadau mewn modd sy'n mynd i'r afael ag anghydraddoldebau o ran deilliannau sy'n cael eu hachosi gan anfantais economaidd-gymdeithasol. Mae'r Alban ar hyn o bryd [yn y broses](#) o gyflwyno'r ddyletswydd;

- **ymgorffori rhagor o gytundebau hawliau dynol rhyngwladol.** Yn ôl [yr Athro Simon Hoffman](#), byddai'n bosibl defnyddio'r model 'sylw dyledus' sydd i'w weld yn y *Mesur Hawliau Plant a Phobl Ifanc a Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru)* i osod gofyniad ar awdurdodau cyhoeddus Cymru i roi sylw dyledus i gytundebau rhyngwladol eraill (er enghraifft, y Cyfamod Rhyngwladol ar Hawliau Economaidd, Cymdeithasol a Diwylliannol (ICESCR), neu'r Confensiwn ar Hawliau Pobl ag Anableddau (CRPD)).

Mae cysylltiad digamsyniol rhwng anghydraddoldeb ac anfantais economaidd-gymdeithasol yng Nghymru, ac mae bron chwarter y boblogaeth yn byw mewn tloidi. Rydym yn argymhell y dylai Llywodraeth Cymru amlinellu ei safbwynt diweddaraf ynghylch cyflwyno'r ddyletswydd economaidd-gymdeithasol, o gofio y bydd y pŵer i wneud hynny yn cael ei ddatganoli o dan y setliad newydd. Rydym hefyd yn nodi'r camau a gymerwyd gan Lywodraeth yr Alban i gyflwyno'r ddyletswydd, a bod ei [hasesiad effaith ariannol](#) wedi dod i'r casgliad a ganlyn: “...it has no significant financial effect of the Scottish Government, local authorities or on business”.

Rydym hefyd yn argymhell y dylai Llywodraeth Cymru roi ystyriaeth i'r posibilrwydd o ymgorffori rhagor o gytundebau hawliau dynol rhyngwladol yng Nghymru, yn yr un modd â'r *Mesur Hawliau Plant a Phobl Ifanc*.

Cymalau di-atchweliad

Rydym yn nodi bod adran 3(2) o'r *Bil Cyfraith sy'n Deillio o'r Undeb Ewropeaidd (Cymru)* yn datgan bod yn rhaid i Weinidogion Cymru 'geisio' parhau â'r hawliau, y pwerau, y rhwymedigaethau a'r rhwymediau sydd ar gael yn rhinwedd *Deddf y Cymunedau Ewropeaidd 1972*.

Rydym hefyd yn nodi bod adran 4(2) o'r Bil yn cyfyngu'r addasiadau y gall Gweinidogion Cymru eu gwneud i ddeddfiad presennol mewn cysylltiad â'i ailddatgan. Gall Gweinidogion Cymru ond wneud addasiadau o'r fath os ydynt yn “ystyried bod yr addasu neu'r ddarpariaeth bellach yn angenrheidiol er mwyn sicrhau gweithrediad effeithiol y deddfiad ailddatganedig ar ôl i'r Deyrnas Unedig ymadael â'r Undeb Ewropeaidd”.

Er ein bod yn dehongli'r adrannau hyn, i bob pwrpas, fel cymalau 'di-atchweliad' (cymalau a gefnogwyd gan nifer o'n tystion), rydym yn galw ar Lywodraeth Cymru i gadarnhau mai bwriad y darpariaethau hyn yw sicrhau nad yw'r hawliau a'r rhwymedigaethau sy'n bodoli ar hyn o bryd (yn enwedig y safonau cydraddoldeb a hawliau dynol sydd o fewn cymhwysedd datganoledig y Cynulliad) yn cael eu tansilio neu eu diddymu o ganlyniad i Brexit—naill ai gan Lywodraeth y DU yn gweithredu o dan *Fil yr Undeb Ewropeaidd (Ymadael)*, neu gan Weinidogion Cymru yn gweithredu o dan Fil y Cynulliad.

Dilyniant cyfraith cydraddoldeb a hawliau dynol y tu hwnt i Brexit

Mynegodd nifer o dystion bryder na fyddai dinasyddion y DU yn elwa o ddeddfwriaeth hygyrchedd a wneir yn y dyfodol gan yr UE, fel [Deddf Hygyrchedd Ewrop](#), sydd â'r nod o gael rhagor o nwyddau hygyrchedd ar y farchnad, gan leihau rhwystrau i addysg a'r farchnad lafur agored a gwella hygyrchedd ar gyfer ffonau clyfar, peiriannau ATM ac offer teledu.

Rydym yn nodi bod adran 11 o'r *Bil Cyfraith sy'n Deillio o'r Undeb Ewropeaidd (Cymru)* yn caniatáu i Weinidogion Cymru wneud rheoliadau sy'n cyflwyno deddfwriaeth newydd neu'n addasu deddfwriaeth gyfredol er mwyn sicrhau bod Cymru'n cadw'n wastad â deddfwriaeth sy'n cael ei phasio gan yr UE ar ôl i'r DU adael yr UE. Os yw'r Bil yn destun deddfiad, **gofynnwn i Lywodraeth Cymru ddefnyddio'r pŵer hwn i flaenoriaethu mesurau i ddiogelu cydraddoldeb a hawliau dynol (cyn belled ag y bo modd).** Rydym hefyd yn ailadrodd galwad y Pwyllgor Cydraddoldeb, Llywodraeth Leol a Chymunedau bod Llywodraeth Cymru yn “sefydlu mecanwaith ffurfiol i olrhain datblygiadau yn y dyfodol o ran hawliau

dynol a chydraddoldeb yn yr UE, i sicrhau bod dinasyddion Cymru yn elwa o'r un lefel o ddiogelwch â dinasyddion yr UE". Credwn y dylai mecanwaith o'r fath fod ar gael i'r cyhoedd.

Yn wahanol i'r sefyllfa mewn llawer o wladwriaethau eraill, nid yw'r hawl i gydraddoldeb yn y DU wedi'i ddiogelu gan fil o hawliau cyfansoddiadol, a fyddai'n cyfyngu i ba raddau y gall unrhyw ddeddfwriaeth yn y Senedd danseilio neu ddileu cydraddoldeb. Ar hyn o bryd, mae cyfraith yr UE yn darparu'r swyddogaeth 'wrth gefn' hon drwy sicrhau nad oes modd dileu na thanseilio'r hawliau sydd wedi'u nodi yn y *Ddeddf Cydraddoldeb* (gan eu bod yn ofynnol yn ôl cyfraith yr UE). Mae Erthygl 14 o'r Confensiwn Ewropeaidd ar Hawliau Dynol ond yn cyflawni'r un swyddogaeth yn rhannol; mae'n berthnasol dim ond pan fo hawl arall sy'n perthyn i'r Confensiwn ar waith, ac ni ellir gwrthod deddfwriaeth Senedd y DU am beidio â chydymffurfio ag Erthygl 14 (yn wahanol i'r sefyllfa o ran cyfraith yr UE).

Mae'r Comisiwn Cydraddoldeb a Hawliau Dynol yn ymgyrchu dros gael hawl cyfansoddiadol, annibynnol i gydraddoldeb (drwy ddiwygio *Deddf Hawliau Dynol 1998* neu *Ddeddf Cydraddoldeb 2010*) fel rhan o'i [gynllun pum pwynt ar gyfer Brexit](#).

Ar 9 Mawrth, cyhoeddodd Llywodraeth y DU [restr](#) o'r meysydd a ddelir ar lefel Ewropeaidd ar hyn o bryd lle mae'n dymuno gweld Senedd y DU yn cadw cymhwysedd llwyr dros dro yn dilyn Brexit (yn hytrach na chael sefyllfa ddiodyn bod y cymhwysedd hwnnw'n gorwedd gyda'r deddfwrfeydd datganoledig). O ran deddfwriaeth sy'n ymwneud â thriniaeth gyfartal,¹ mae Llywodraeth y DU o'r farn ei bod yn bosibl y bydd angen fframweithiau anneddfwriaethol cyffredin, ond y bydd angen trafodaethau mwy manwl ar y mater hwn, a'i bod yn bosibl y byddant yn gymysgedd o gymhwysedd wedi'i gadw a chymhwysedd datganoledig, gan

¹Gan gynnwys Cyfarwydddebau sy'n: gweithredu'r egwyddor o driniaeth gyfartal rhwng pobl waeth beth fo'u tarddiad hiliol neu ethnig (2000/43/EC); sefydlu fframwaith cyffredinol ar gyfer triniaeth gyfartal mewn cyflogaeth a galwedigaeth, gan wahardd gwahaniaethu oherwydd oedran, anabledd a chyfeiriadedd rhywiol (2000/78/EC); gweithredu'r egwyddor o driniaeth gyfartal rhwng dynion a menywod o ran cael mynediad at nwyddau a gwasanaethau a'r cyflenwad ohonynt, ac mewn materion cyflogaeth a meddiannaeth (2004/113/EC a 2006/54/EC). Mae Erthygl 157 o'r Cytuniad ar Weithrediad yr UE hefyd yn berthnasol yn y cyd-destun hwn.

gynnwys achosion lle mae safonau technegol sy'n deillio o gyfraith yr UE yn berthnasol.

O dan bennawd 14 o Atodlen 7 i Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006, sef 'Gweinyddiaeth Gyhoeddus', mae gan y Cynulliad gymhwysedd ar hyn o bryd dros "Cyfle cyfartal mewn perthynas ag awdurdodau cyhoeddus cyfle cyfartal", (hynny yw, mewn perthynas â phob corff cyhoeddus datganoledig yng Nghymru, a rhai cyrff nad ydynt yn cael eu hystyried yn draddodiadol yn rhai datganoledig ond y mae Gweinidogion Cymru yn arfer rhai swyddogaethau yn eu cylch). O dan y setliad sy'n dod i rym ar 1 Ebrill eleni, mae "Cyfleoedd cyfartal", yn gyffredinol, yn fater a gedwir yn ôl. Rydym yn nodi bod eithriadau eithaf eang yn bodoli mewn perthynas â'r cymal cadw hwn, ond rydym hefyd yn nodi, yn y cyswllt hwn, y cymal cadw eang iawn sy'n bodoli mewn perthynas â chyfraith cyflogaeth. **Rydym yn gofyn i Lywodraeth Cymru amlinellu ei safbwyntiau ar y materion a ganlyn:**

- pa asesiad y mae wedi'i wneud ynghylch y posibilrwydd o gyflwyno rhyw fath o hawl annibynnol i gydraddoldeb yng Nghymru, naill ai yn gyffredinol neu o fewn sectorau neu gyd-destunau penodol;
- cynnig Llywodraeth y DU i sefydlu fframwaith anneddfwriaethol i ymdrin â chyfraith triniaeth gyfartal sy'n seiliedig ar gyfraith yr UE ar draws meysydd datganoledig a meysydd nad ydynt wedi'u datganoli, a sut y bydd yn mynd ati i gynnal trafodaethau â Llywodraeth y DU ar y mater hwnnw.

Y Bil Masnach

Mae Cymal 2 o *Fil Masnach* y DU yn rhoi awdurdod i Weinidogion y DU a Gweinidogion Cymru wneud unrhyw reoliadau y maent yn eu hystyried yn briodol at ddibenion gweithredu cytundeb masnach ryngwladol, gan gynnwys rheoliadau sy'n gwneud darpariaeth ar gyfer addasu deddfwriaeth sylfaenol sy'n gyfraith yr UE a gedwir, (er ein bod yn nodi bod Atodlen 1 i'r Bil yn gosod rhai cyfyngiadau ar bwerau Gweinidogion Cymru yn hynny o beth).

Defnyddir y term 'ystyried yn briodol' ym *Mil yr Undeb Ewropeaidd (Ymadael)* hefyd, ac mae'r term hwn wedi cael ei feirniadu am fod yn rhy eang. Yn ei [ymateb](#)

i Bwyllgor Bil Cyhoeddus Tŷ'r Cyffredin ar y Bil Masnach, dywedodd Liberty: "...retained EU law appears to include a wide range of primary legislation relating to various EU mandates, including the *Equality Act 2010* and the *Modern Slavery Act 2015*. There are no safeguards to prevent Ministers from using this power to erode rights granted by Parliament".

O ran y pwerau sydd gan Weinidogion Cymru, rydym yn nodi y byddai'r cam o effeithio ar y Deddfau y cyfeirir atynt, neu ddefnyddio eu pwerau o dan y *Bil Masnach* i ddeddfu ym maes chyfle cyfartal neu gaethwasiaeth fodern, mewn egwyddor, y tu hwnt i'r pwerau hynny. Fodd bynnag, rydym yn ffyddiog y bydd Llywodraeth Cymru yn defnyddio pob cyfle i ddylanwadu ar Lywodraeth y DU at ddibenion peidio â chyfaddawdu ar safonau cydraddoldeb neu hawliau dynol mewn unrhyw ffordd wrth gynnal trafodaethau ar gytundebau masnach.

Rydym yn argymhell y dylai Llywodraeth Cymru, yn ei drafodaethau â Llywodraeth y DU, ofyn am ymrwymiad gan Lywodraeth y DU na fydd yn taro unrhyw gytundebau masnach y byddai eu gweithredu yn erydu unrhyw ran o'r Ddeddf Cydraddoldeb neu'r Ddeddf Caethwasiaeth Fodern.

Troseddau casineb

Yn ystod ymchwiliad y Pwyllgor Cydraddoldeb, Llywodraeth Leol a Chymunedau, cododd nifer o dystion bryderon ynghylch y cynnydd canfyddedig a gafwyd mewn troseddau casineb yn dilyn Refferendwm yr UE. Mae'r Comisiwn Cydraddoldeb a Hawliau Dynol yn [nodi](#) fel a ganlyn: "...in the month following the EU referendum, reports show that racist or religious abuse incidents recorded by police in England and Wales increased by 41% compared to the previous year."

[Mae ffigurau a gyhoeddwyd gan y Swyddfa Gartref](#) ym mis Hydref 2017 yn dangos bod yr heddlu yn Lloegr a Chymru wedi cofnodi 80,393 o droseddau yn 2016–17 lle tybiwyd bod un neu fwy o'r elfennau sydd ynghlwm wrth droseddau casineb wedi bod yn ffactor ysgogol. Roedd y ffigur hwn yn gynnydd o 29 y cant o'i gymharu â'r 62,518 o droseddau casineb a gofnodwyd yn 2015–16, sef y cynnydd canrannol mwyaf a welwyd ers i'r gyfres ddechrau yn 2011–12. Dywedodd [y](#)

[Swyddfa Gartref](#): "...the increase over the last year is thought to reflect both a genuine rise in hate crime around the time of the EU referendum and also due to ongoing improvements in crime recording by the police."

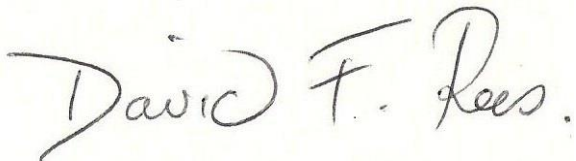
Yn 2014, cyhoeddodd Llywodraeth Cymru y ddogfen, [Mynd i'r afael â Throseddau a Digwyddiadau Casineb: Fframwaith ar gyfer Gweithredu](#). Mae'n cynhyrchu [adroddiadau cynnydd blynyddol](#) ar y mater hwn. Yn ei ymchwiliad i ffoaduriaid a cheiswyr lloches, argymhellodd y Pwyllgor Cydraddoldeb, Llywodraeth Leol a Chymunedau y dylai Llywodraeth Cymru ddiweddarau ei Gynllun Cydlyniant Cymunedol. Roedd y Llywodraeth [wedi ymrwymo](#) i ddiweddarau'r Cynllun erbyn tymor yr haf 2017, ond nid yw'r ddogfen ddiwygiedig eto wedi'i chyhoeddi. **Rydym yn argymhell y dylai Llywodraeth Cymru ddiweddarau'r Cynllun Cydlyniant Cymunedol cyn tymor yr haf 2018, a hynny er mwyn sicrhau ei fod yn cymryd i ystyriaeth y cynnydd a welwyd yn ddiweddar mewn troseddau casineb a'r heriau newydd sy'n bodoli o ran cydlyniant cymunedol yng Nghymru.**

Rydym yn gofyn am ymatebion i'r cwestiynau a'r argymhellion hyn erbyn dydd
Llun 17 Mai.

Yours sincerely,

A handwritten signature in black ink that reads "John". The letters are cursive and connected.

John Griffiths AC, Cadeirydd y Pwyllgor Cydraddoldeb, Llywodraeth Leol a
Chymunedau

A handwritten signature in black ink that reads "David F. Rees". The signature is written in a cursive style with a large 'D' and 'R'.

David Rees AC, Cadeirydd y Pwyllgor Materion Allanol a Deddfwriaeth Ychwanegol

Croesewir gohebiaeth yn Gymraeg neu Saesneg.

We welcome correspondence in Welsh or English.